

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ÉS JAVASLAT

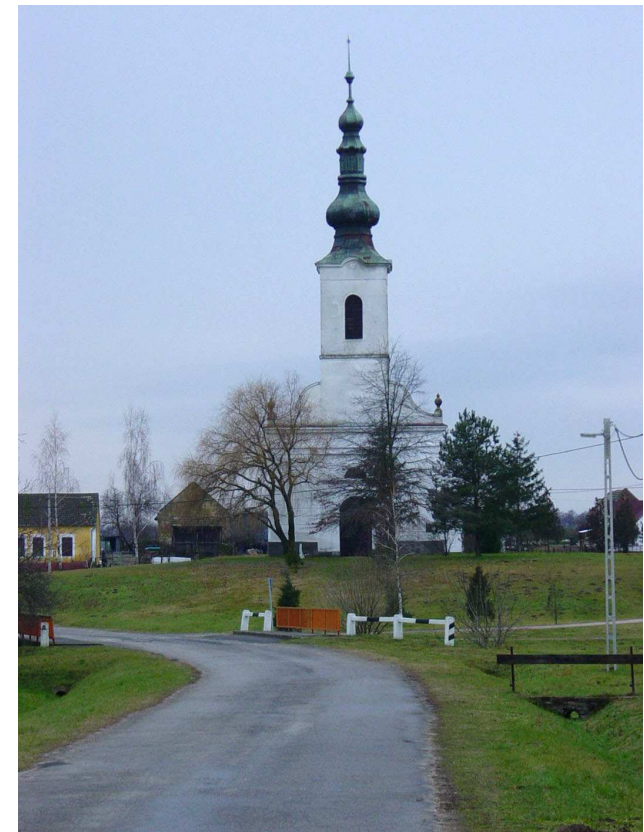
RINYASZENTKIRÁLY

Régészeti, táji, településszerkezeti és építészeti értékeinek védelmére

Készítette: Dr Fazekas Sándorné
vezető településtervező mérnök
TT1 14-0282/02

Szakértő régész: Dr Magyar Kálmán

2005. december.

Tartalomjegyzék:

I. VIZSGÁLAT

Történeti leírás, régészeti örökség

Természet, táj, tájhasználat, településhálózati és településszerkezeti összefüggések, településkép és utcakép

Településszerkezet és területhasználat, településkarakter, telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

II. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉK

Településhálózati és tájhasználati változás

Településszerkezeti, területhasználati és beépítési változás

Infrastrukturális változás

A népesség alakulása

III. HATÁSELEMZÉS

A műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása

Régészeti lelőhelyet és régészeti érdekű területeket veszélyeztető hatások

Régészettel érintett területen követendő eljárás, jogok és kötelezettségek:

IV. ÖSSZEFOGLALÁS

Nyilatkozat

Helyszínrajzok, régészeti adattári dokumentációk

Felhasznált irodalom

Részlet: II. József korabeli katonai térkép benne „SZENT KIRÁLY” készült: Anno 1782

I. VIZSGÁLAT

Kulturális örökség elemeinek számbavétele:

A település története:

A mai Rinyaszentkirály környéke vélhetően már az államalapítás idején is lakott hely volt. Nevének első írásos említése; S.Rege alakban az 1332-37-es pápai tizedjegyzékben fordult elő. Ekkor már saját plébániája volt. 1451-ben Zenthkylal néven említik az oklevelek. A száz évvel későbbi adólajstrom szerint Zöld Istvánnak, Porkoláb Mártonnak, Inalkody Péternek, Szentkirályi Máténak és Imre deáknak voltak itt jelentősebb birtokai. Az 1565-66. évi török kincstári adólajstromban a település nevét Rina-Szent-Királ alakban említik és 8 adózó házról tesznek említést. A XVI-XVII. század fordulóján Zrínyi György volt a község földesura. A krónikák szerint a hódoltság másfélszáz évének idején a törökök lerombolták templomát. Az 1660. évi dézsmaválság-jegyzékben két Szent-Király nevű helységet is említenek. Az egyik a Zrínyieké, a másik Zankó Miklósé volt. A következő századokban a Harrach, a Hunyady, a Sina és a Mándy családok birtokolták. 1785-ben 271-en lakták a községet. A középkorban több település is feküdhett a mai Rinyaszentkirály helyén; Szent-Mihály, Fülecs, Iklad, Kohány, Nyíres ekkor még önálló falvak voltak. Fülecsről már az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék is említést tesz, ez a község 1703-ban még élő jobbágyfalu volt, majd folyamatosan elnéptelenedett, de gazdasági területként, pusztaként még hosszú ideig fennmaradt. A falvak közül a legnagyobb Szent-Mihály lehetett, melyet csak később csatoltak Rinyaszentkirályhoz. A XIX. század első felének erőteljes népesség növekedése együtt járt a község gazdasági megerősödésével, 1850-ben 1799 lakosa volt a községnek. A századfordulót követően olvasóköri, különböző egyletek, hitel- és Hangya-szövetkezet alakult, katolikus és református népiskola működött a faluban, három vendégfogadó várta a betérőket, a cipésztől a fényképészig tucatnyi mesterember állt az itt élők rendelkezésére.

Az első és második világháború sok áldozatot követelt, emléküket a temetőben emlékoszlop őrzi, az elesettek minden év júniusának első vasárnapján emlékeznek.

Az első termelőszövetkezet 1949-ben alakult és 1956-ig működött. Újjászervezésére 1959-ben került sor. Az Állami Gazdaság a környező pusztákon; Fülecs, Szent-Mihály, Kohány területén gazdálkodott. A község életét 1968-ig önálló tanács igazgatta. Ezt követően azonban Görgeteg székhellyel közös tanácsba szerveződött a falu, elveszítette önállóságát. 1967-

1990-ig Rinyaszentkirálynak társközségi, és az ezzel együtt járó mellérendeltségi szerep jutott. A rendszerváltást követően megalakult a helyi önkormányzat, a falu visszanyerte egykori önállóságát.

Az épített környezet örökségei

Rinyaszentkirály országosan védett műemlékkel nem rendelkezik, az 1855-ben épült klasszicista stílusban épült református templom azonban erre érdemes lenne. Helyi védelemre javasolt 15 épület és egy kereszt.

Régészeti örökségek

Rinyaszentkirály külön rendeletben meghatározott védett, illetve fokozottan védett régészeti lelőhellyel nem rendelkezik. A településen található régészeti lelőhelyek, illetve régészeti érdekű területek (a mellékelt térképen, valamint a településrendezési terv külterületi szerkezeti és szabályozási tervén jelölve) az alábbiak:

1.) Nyilvántartott régészeti lelőhely:

(Régészeti lelőhely: az a földrajzilag egyértelműen meghatározható terület, melyen a régészeti örökség elemei elsődleges összefüggéseikben található, és amelyet a Hivatal nyilvántartásba vett. Idézet a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001 évi LXIV törvényből)

1. 1.) Uradalmi szőlő: 074/6, 074/7, 074/8 hrsz-ú védelmi erdő.

Lelet: Bronz depolt találtak 1894-ben az uradalmi szőlőben; 28 db bronz rög, szárnyas és tokos vésők füllel, sarlók, lándzsa, lemezek, kardmarkolat töredéke, késnyelek, hold alakú, sodrott és sima huzalkarperecek kerültek elő. A leletek VIII-VII. századi észak olasz műhelyre vallanak.

(A Rippl- Rónai Múzeum régészeti adattárában: 545 V/27/1, Ltsz.)

Helyszín: A terület a lakóterületek által határolt, a belterületbe ékelődő védelmi erdő. A terep igen mozgalmas, roncsolt felülettel rendelkezik.

1.2.) Állami gazdasági konyhakert: 0207 hrsz-ú külterületi gyeplé, legelő.

Lelet: 1955-ben a területről római kori bronz pecsétgyűrű került elő, 2 cm átmérőjű, hatszögletű fejjel, vésett dísszel.

Helyszín: A Somogy megyei régészeti leletkataszter és a leírások szerint a helyszín nem pontosítható, a területről csak annyit tudunk, hogy az állami erdőgazdaság konyhakertje volt. A területet megfelelő helyismerettel rendelkezők segítségével sem tudtuk beazonosítani, az erdőgazdaság ingatlanait már elbontották. A tervben a leginkább való-

színűsíthető helyszínt jelöltük, mely Szent Mihály pusztától északra van és korábbi térképek szerint itt még beépített területek voltak. A terepet elegyengették, a területet gyepként, illetve legelőként hasznosítják.

1.3.) *Templomdomb*: 20,21 hrsz-ú belterületi templommal beépített terület és zöldterület.

Lelet: A terület oldalában sírgödrök metszetei kerültek elő. Itt volt a középkori Szentkirály falu temploma és körülötte a temetője.

Helyszín: A református templom egy homokdombon áll, nagy esőzések után fordult elő, hogy ennek Fő utca felőli része megcsúszott. A terület rendszeresen gondozzák.

1.4.) *Lábodi Rinya torkolata*: 03/6, 03/19, 03/20, 03/22, 03/24 hrsz-ú gyeplé, 03/3, 0242 hrsz-ú vízfolyás, 03/2, 03/23, 0241/3 hrsz-ú védelmi erdő.

Lelet: Rinyaszentkirály feltételezett középkori helye, melynek a faluhoz közelebb eső részében szórványos középkori anyag gyűjthető.

Helyszín: A lelőhely a jelenlegi falu belterületének határa és a Lábodi Rinya között, annak torkolata előtt fekszik. Ez a terület ma gyeplé, melynek egy részén erdőterületek találhatók.

1.5.) *Kenderföldek*: 014/1 hrsz-ú gyeplé,

Lelet: A községtől dél-nyugatra, a tsz teleptől nyugatra, a Babócsai Rinya árterébe benyúló félszigeten középkori településre utaló szórványos kerámia töredékeket találtak.

Helyszín: A területen legelő van, a tereplé egyenletes, egykori településnyomok szabad szemmel nem azonosíthatóak.

1.6.) *Nyíres berek*: 025/1, 028/2, 026 hrsz-ú gyeplé,

Lelet: Jankovich Dénes leírása szerint erről a területről középkori településnyomok kerültek elő (paticsszemek, kerámia-töredékek), itt volt egykor a Rinya hídjá és ennek keleti partján feküdt *Nyíres* község, melyről tudott, hogy 1398-ban Babócsa tartozéka és a Marczali család birtoka volt.

Helyszín: A helyszínről 1973-ban még mint gyeplés területéről számolt be a régész, azóta beerdősülésének folyamata megindult.

2.) *Régészeti érdekű terület*:

(*Régészeti érdekű terület*: valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Idézet a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001 évi LXIV törvényből)

2.1.) *Kohány puszta*: 086/7, 086/8, 086/9 hrsz-ú szántó.

Erről a területről leletek nem kerültek elő. Jankovich Dénes: „Adatok a Rinya-völgy középkori településtörténetéhez” című 1976 évben publikált cikkéből ismert, hogy Rinyaszentkirály területén milyen községek feküdtek, ezek egyike volt Kohány, nevét a földrajzi név máig őrzi. A helyszínen egykori településre utaló nyomok szemrevételezéssel nem azonosíthatók.

2.2.) *Szent-Mihály puszta*: 0207, 0208/2 hrsz-ú rét, 0219 hrsz-ú út, 0203 hrsz-ú árok, és 0208/1 hrsz-ú major.

E helyen feküdt az egykori Szent-Mihály nevű középkori település.

Jelenleg észak-déli irányú árokkal és délről úttal határolt gyepterület, melynek alsó, úthoz közeli részén található a Szarvasfarm Kft telepe

2.3.) *Fülecs puszta*: 0159 hrsz-ú szántó.

Fülecs nevű középkori település helye, mely jelenleg művelt szántó.

2.4.) *Iklad*: 0209/1 hrsz-ú erdő és 0193/2 hrsz-ú szántó.

Feltételezhetően ezen a helyen feküdt az egykori Iklad falu. Nevét ma már a földrajzi név nem őrzi. A terület nyugati része a kiemelt jelentőségű, különleges természet-megőrzési- és Natura 2000-es területnek számító Polai erdő, keleti része művelt szántó.

Természet, táj, tájhasználat, településhálózati és településszerkezeti összefüggések, településkép és utcakép

Rinyaszentkirály Dél-Dunántúlon, Somogy megye középső tájegységén, az ún. Kelet-Belső-Somogyi kistájon helyezkedik el. Nagyatádtól délre, tőle légvonalban 7, közúton 21 km-re, Kaposvártól, 54 km-re fekszik. A település a Nagyatád központú Rinyamenti Kistérséghez tartozik. A Somogy megyei területrendezési terv Rinyaszentkirályt *részleges alapfokú ellátást nyújtó kisközségnek* tekinti. Szomszédos települései; északról és nyugatról Nagyatád, keletről Lábod és Görgeteg, délről Rinyaújlak, dél-nyugatról Háromfa és Bakháza. Felszíne döntően sík vidéki jellegű, amelyet homokhátak tesznek lágyan hullámossá. A futóhomok felszíneket észak-déli irányba fordult viszonylag sűrű, de lapos völgyek tagolják. A táj szélerózióinak kitett, felszínmozgásra azonban kevésbé hajlamos. Tengersizint feletti magassága Bmf 170-150 m között változik. A pannóniai üledékekben 50-300 m között rétegvizek tárhatók fel. A magasabb hőfokú hévizek (70 ° felett) a paleogén-mezozóos üledékekben, 900-1500 m mélységben valószínűsíthetők. A talajvíz mélysége 5-10 m között változik.

Rinyaszentkirály elsősorban mező- és erdőgazdasági jellegű település, de halgazdasága is jelentős hagyományokkal rendelkezik. A községet kelet-nyugati irányba keresztezi a Lábodi Rinya, mely a település nyugati határában folyó Babócsai Rinyával együtt táplálja a Göröndi tó-rendszer közigazgatási területre eső nyolc tavát. A külterület jelentős részét erdők borítják. Az 1152,7 ha erdő nagy része gazdasági hasznosítású, az erdősültség 38 %-os, mely meghaladja a Somogy megyei 22,5%-os-, és az országos 17%-os értéket. A Somogy Megyei Területrendezési Terv (SMTT) a külterület dél-nyugati határában, további erdőfejlesztéssel számol.

A község kizárólag közúton érhető el. Rinyaszentkirály a 68-as számú (E 661-es) közútról Görgetegnél leágazó 68125 számú bekötőúton érhető el, a község zsáktelepülés, így Nagyatádhoz, Barcshoz való viszonylagos közelségéből származó előnyöket a megfelelő közlekedési kapcsolatok híján nem tudja kihasználni.

Rinyaszentkirály a 2/2002.(I.23.)KöM-FVM együttes rendelet szerint a Duna- Dráva Nemzeti Park Igazgatóságához (DDNP) tartozó; „Fás legelők Baranya megyében” elnevezésű, *Kiemelten fontos érzékeny természeti terület* része. Nagy kiterjedésben található itt Natura 2000-es területek (HUDD20060 kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület), a Rinyaszentkirályi erdő és a Rinyapart védett madárélőhely (réti sas, fekete gólya, szürke gém élőhelye), ahol jelentős vidra populáció is található, a halastavak mentén ökológiai hálózattal érintett területek találhatók.

Rinyaszentkirály a felszín alatti vizek szennyezés-érzékenysége tekintetében a 219/2004.(VII.21.) Korm. rendelet és a 27/2004.(XII.25 KvVM rendelet szerint *”Érzékeny” területnek számít.*

A község közigazgatási területe 30,56 km² melyből a belterület 0,74 km².

A település szerkezetét az ún. úti-falu fejlettebb változata jellemzi. A község egyetlen utcájára, későbbiekben déli irányból, újabb utcák csatlakoztak, melyek szabályos, tervezett úthálózati rendszert alkotnak. A település szerkezetét a vízfolyások és az általuk táplált halastavak tagolják. Sajátossága, a közigazgatási terület keleti és nyugati fele közötti kontraszt; addig, amíg a nyugati felét nagy kiterjedésű erdők borítják, addig a keleti részen inkább szántók találhatók. A rendezési terv feladata, hogy a kiemelt táji, természeti értéket képviselő erdők, tavak védelmét biztosítsa.

A község utcaképe az utcára merőleges, fésűs beépítés, a laza településszerkezet jellemző. Az utcákat széles, gondozott zöldsáv és fasor szegélyezi. A polgármesteri hivatal környezete intenzíven gondozott zöldfelület, a református templom körül nagy kiterjedésű közpark található. Különleges értéke a tájnak az összefüggő hatalmas erdőterület és az ezeket szegélyező tórendszer.

Településszerkezet és területhasználat, településkarakter, telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

A településszerkezeti adottságoknak megfelelően fejlődött a terület-felhasználás. A lakóterületek a belterületen helyezkednek el, és itt találhatóak a helyi intézmények is. Külterületi lakott hely ma már nincs a közigazgatási területen. A gazdasági területek, az egykori majorok helyén, a külterületen találhatóak, ezek a belterülettől délre és attól északra helyezkednek el.

A belterületre az ún. falusias beépítés jellemző. A település központjai két intézmény, a polgármesteri hivatal és a református templom köré szerveződtek. Mindkét intézmény beépítettsége eltér a környezetében találhatóától, azoknál intenzívebb, ezért a rendezési terv a polgármesteri hivatal és a református templom területét településközpont vegyes területként jelöli ki.

Az utak szabályozási szélessége 14-16 m körül alakult ki. A rendezési terv a szabályozási szélességeket a közlekedési szakhatósággal egyetértésben megtartja, szélesítésüket csak ott tervezi, ahol azt a forgalmi viszonyok várható változása indokolja, ilyen javaslat a halastóhoz vezető földút és az összekötő út kiépítése kapcsán tervezett.

Különleges területek körébe sorolt a sportpálya és a temetők területe.

A településkaraktert a református templom főút irányából feltáruló látványa, a lakóterületek fésűs beépítése, az utcák fásítása, az összefüggő erdő és tórendszer határozza meg. Rinyaszentkirály igen szép, értékes táji környezetben fekszik, ahol a természetes táji és művi elemek sajátosan keverednek. A lágy-hullámú homokháton nagy kiterjedésű erdő és szántóterületek fekszenek, élővizei halastavakat táplálnak.

A kialakult telekformát a *szalagtelkes forma* jellemzi. Az udvarok elrendezése a térségre jellemző *soros udvar*, ahol az utcafronton épült lakóépületek mögött helyezkednek el a melléképületek. Közvetlenül a lakóház mögött az ún. nyári konyha, mely nyári időszakban a ház lakóinak fő tartózkodási helye is volt, ezt követték az állattartás céljára szolgáló épületek, a sertés és baromfi ólak, az istállók, és a csűr. A községben még ma is találkozhatunk, olyan lakóingatlanokkal, ahol a gazdasági épületek igényesebb módon épültek fel, mint a lakóház. A melléképületek és a lakóház összeépítése gyakori, de nem kizárólagosan jellemző.

A lakóházak és a mögöttük lévő melléképületek a kelet-nyugati tájolású telkeknél az északi-, az észak-déli tájolásúaknál vegyesen, vagy a keleti-, vagy a nyugati oldalhatáron állnak.

A lakóépületek közel fele a XX. század első felében épült. Ezeknek egy része vályogfalú, de szép számmal találunk köztük téglafalú épületet is. A lakóházak többsége utcára merőleges nyeregtetővel épült. A múlt századra még jellemző szalmatetős épületeket a XX. század elejére felváltotta a cserép és a palatető. Az épületek utcafronti homlokzatképzését a mértéktartó vakolatdíszítés jellemzi. A nyeregtetők ormfala általában téglából készült. A XX. század második felében épült lakóházak egy része ún. sátozott kialakítású, melynek alaprajzi képzése is eltért a korábbitól. A négyzetes alaprajzi forma lehetővé tette a helyiségek centrális elhelyezését, a korábban jellemző fűzészerű elhelyezés helyett. A lakóépületek szélesebbek lettek, ennek következtében már általában két szobát tájoltak az utca felé.

Az elmúlt 20-25 évre jellemző a tetőtérbeépítés a községben kevésbé terjedt el és az településképi szempontból mindenképpen kedvező.

Rinyaszentkirály mai arculatát a XIX. és XX. században épült lakóházak határozzák meg. A település máig megőrizte hagyományos településszerkezetét, lakóházai egy részének vakolatdíszes homlokzatát, a nyílászárók rendszerét, eredeti formáját.

Az épületek anyaghasználatában a helyi anyagok alkalmazása dominál. A falazatok azonban már többségében téglából készültek. Az építetők tehetőségére utal helyenként a homlokzatok gazdagabb díszítése. Ezek a díszítések azonban inkább rátét jelleggel, kulisszaszerűen jelennek meg (pillért utánzó fejezetes falsáv, kváderes falazatot utánzó vakolat dísz), melynek nincs igazi szerkezeti jelentősége.

A hagyományos építészeti értékeket képviselő lakóépületeket a helyi hagyományok ismeretében ennek szem előtt tartásával dokumentáltuk.

A lakóépületek mellett javaslatot tettünk a református templom, valamint a Fő utca-Hunyadi utca sarkán álló kereszt helyi védelmére. Mindegyikük fontos szerepet, játszik, illetve játszhat, a maga frekventált helyén a településképi kedvező formálásában.

Az építészeti értékekkel rendelkező védett épületekről és objektumokról vizsgálati lapok készültek, melyek a fellelhető védendő értéket és a megőrzésüket szolgáló javaslatokat tartalmazzák. Szerencsésnek tartjuk, hogy a felsoroltakon kívül, a településen ma már egyre több épület felújításánál tapasztalható az értékek, a hagyományos építészeti formák tisztelete, megőrzésükre való tudatos törekvés.

Fontosnak tartjuk, - az építészeti értékvizsgálat alapján,- a településrendezési terv helyi építési szabályzatában előírtakon túl, - a helyi védelem részletes szabályait rögzítő önkormányzati rendelet megalkotását, erre a 66/1999.(VIII. 13.) FVM rendelet a helyi önkormányzatoknak lehetőséget ad. (66/1999. (VIII. 13.) FVM rendelet az építészeti örökség helyi védelmének szakmai szabályairól 4. § Az önkormányzat az építészeti örökség helyi védelmének általános szabályai keretén belül - az Étv. 29. §-ával, valamint 55. §-ának (2) bekezdésével összhangban - szabályozhatja különösen:

- a) a helyi területi és egyedi védelem alá helyezés, illetve a védelem megszüntetésének általános rendjét és feltételeit,
- b) a fenntartás és állagmegóvás tulajdonosi kötelezettségét, illetve az ingatlan rendeltetésszerű használatához szükséges mértékét meghaladó költségeinek megtérítését,
- c) a kedvezmények mértékét és módját,
- d) reklám, hirdető-berendezés vagy más, az építményen vagy attól különállóan megjelenő berendezés vagy tárgy elhelyezésére, valamint a védett területekre és a védett építményekre vonatkozó tiltást, korlátozást, feltételeket.)

II. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉK

Településhálózati és tájhasználati változás

A település regionális és térségi szerepkörében, változás nem tervezett. .
A tájhasználatot a tájvédelem, a környezetvédelem és a kulturális örökség védelmének kell alárendelni.
A rendezési terv a meglévő, kialakult tájhasználat megtartásával számol, módosítását csak a temető bővítése és ennek északi irányú folytatásaként kijelölt gazdasági terület jelenti. Ezek a fejlesztések azonban a táj használatát lényegesen nem érintik és nem veszélyeztetik. A gazdasági területre vonatkozó építési hely kijelölésénél azonban figyelemmel kell lenni a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv.18.§.(3) bekezdésében előírtakra, a tótól előír 100 m-es védőtávolság biztosítására.

Településszerkezeti, területhasználati és beépítési változás

A rendezési terv a meglévő, kialakult településszerkezet megtartja. Az említett fejlesztések közül a temető jár a belterület bővítésével, a gazdasági terület belterületbe vonása nem tervezett és nem is indokolt. A rendezési terv a meglévő adottságokat rögzíti és szabályozza a 253/1997 (XII. 20) FVM rendeletnek megfelelően.

A településszerkezeti értékek megőrzésére kell törekedni, a falusias, fésűs beépítés megtartásával, az építménymagasságoknak a kialakult állapot szerinti szabályozásával.

Infrastrukturális változás

Rinyaszentkirály közműellátottsága a szennyvízcsatorna és a gázközmű hiányában még nem teljes körű. E beruházások megvalósítását az önkormányzat fontosnak tartja, előkészítésükre intézkedett.

A népesség alakulása

A község népessége az elmúlt 130 év távlatában sokat és nem egyszer ellentétes irányba változott; addig, amíg a XIX. századot egészen a múlt század közepéig az erőteljes népesség növekedés jellemezte az 1950-as évektől ez a folyamat erőteljesen megfordult és a falu népessége drasztikusan fogyott. A község lakónak száma a '20-as években volt a legmagasabb, ekkor meghaladta az 1300 főt. Jelenleg 428 fő él a településen és úgy tűnik napjaikban a népességfogyás folyamata megállt. A lakosság korösszetételét vizsgálva megállapítható, hogy az a gyermekkorúak tekintetében kedvezőbb a megyei és a megyében lévő községek átlagánál; 109 fő a 18 év alattiak száma, 100 felnőtt korúra jutó gyermekkorú 34 fő, időskorúak 35 fő. (ez a Somogy megyében: 27 és 33).

III. HATÁSELEMZÉS

A település rendezési terve a meglévő természeti, táji, településszerkezeti és kulturális örökség körébe tartozó értékek megőrzésével számol. Ennek érdekében megtartja település utca és térrendszerét, védendő táji értékeit. A meglévő belterületi határt is csupán egy területen, a temetőnél kívánja bővíteni. A helyi építési szabályrendelet előírásai, a meglévő településkép védelme érdekében korlátozzák az egyes terület-felhasználási területeken építhető építmények magasságát. Ezt a kialakult állapothoz igazodva szabályozza. A kedvező település- és utcakép változásával nem kell számolni. A közlekedési szakhatóság szakvéleményét figyelembe véve a kialakult szabályozási szélességek változatlanul fenntarthatók, útkorrekciót a rendezési terv nem irányoz elő. Új út, illetve utcanyitás csak a gazdasági terület megközelítése érdekében, továbbá a települést a 6807 számú Barcs-Nagyatád-i úttal való kapcsolatának biztosítása érdekében tervezett, mindkét út meglévő földutak nyomvonalán valósul meg, beépített, illetve művelt területeket nem, illetve csak nagyon kismértékben érint.

A jelenlegi tájhasználat kedvező változását jelenti az erdőterületek tervezett bővítése. A rendezési terv javaslatot tesz a szennyező ipari területek telekhatárán belül- és a földutak mentén történő fásításra.

A településkép feltáruló látványát veszélyeztető beépítés nem tervezett, ezt a helyi építési előírásokban szereplő maximális építménymagasságok korlátozásával is elő kell segíteni. Adótorony nincs a községben, létesítése a jövőben sem tervezett, helyette az erősítőket a víztorony tetejére szerelik fel.

Régészeti lelőhelyet és régészeti érdekű területeket veszélyeztető hatások

A község nyilvántartott régészeti lelőhelyei, régészeti érdekű területei közül egy (3 számú) a belterületre, míg a többi a külterületre esik. Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden lelőhelyet vagy régészeti érdekű területet érintő munkálat esetében, továbbá minden olyan esetben, amikor lelet, vagy jelenség kerül elő, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt (KÖH), illetve a Somogy megyei Múzeumok Igazgatóságát értesíteni kell. A lelőhelyeket a hatástanulmány elkészítését megelőzően a régész bejárta a területek jelenlegi állapotát, veszélyeztetettségét ennek alapján értékelte.

1.) Nyilvántartott régészeti lelőhely:

1.) Uradalmi szőlő: A belterülettel határos terület, mely mindeddig beépítetlen maradt. Ezt az állapotot a rendezési terv továbbra is fenntartja, az övezeti besorolás ennek az elvárásnak megfelel, a terület továbbiakban védelmi erdőként kerül szabályozásra. A terület igen erőteljesen szabdalt felszínű erdőterület, lakóterülethez közel fekszik, így elvileg veszélyeztetett.

2.) *Állami gazdasági konyhakert:* A területen már nincsenek épületek, a gyepterületen legeltetés folyik. A rendezési terv a terület használat módosítását nem tervezi, a föld bolygatásával nem kell számolni, így a terület nem tekinthető veszélyeztetettnak.

3.) *Templomdomb:* A belterületen lévő ingatlan zöldterület, melynek beépítése, a területfelhasználás módosítása nem tervezett. A középkori temető Fő út felőli részén, ahol a partoldal magasabb a jövőben is előfordulhatnak bemosódások, ami a régészeti területet veszélyezteti. Ennek megelőzése érdekében célszerű volna a Fő út felőli partoldal szakszerű bevédése, ami a park esetleges rekonstrukciója keretében, régész szakember bevonásával képzelhető el. A terület ennek megtörténteig veszélyeztetettnak számít.

4.) *Lábodi Rinya torkolata:* Ezen a területen beépítés a jövőben sem tervezett. A jelenlegi terület használat, egy része-gyep, nem veszélyezteti a régészeti lelőhelyet, északi oldalán azonban a vízfolyás keresztezi, az ezen túli területek már beerdősültek. A fák mélyebb gyökérzetükkel a lelőhelyet károsíthatják. Régészeti szempontból támogatható lenne ennek az erdőrészletnek a gyepesítése.

5.) *Kenderföldek:* A Babócsai Rinya partján található gyepterület. Egyenletes, sima felszínnel, beépítése nem tervezett, a lelőhely nem veszélyeztetett.

6.) *Nyíres berek:* Az 5. pont alatti lelőhelytől délre elhelyezkedő gyepterület, kisebb foltokban. A terület erdőfejlesztésre kijelölt terület, mely a régészeti értékeket veszélyezteti. Az erdősítést megelőzően a terület régészeti megkutatására kell, hogy sor kerüljön, ez a telepítés költségeit aránytalanul megnöveli.

2.) *Régészeti érdekű terület:*

7.) *Kohány puszta:* Művelt szántóterület. A területen kukoricát, búzát termelnek, ennek művelése, a talaj forgatása során kerülhetnek a felszínre leletek. A talaj művelése, régészeti szempontból, veszélyt jelent.

8.) *Szent-Mihály puszta:* Ezen a területen gyepterületek és a Szarvasfarm Kft állattartó telepe található. A gyepterületet leszámítva a beépített terület veszélyeztetettnak számít, annak átépítése, esetleges felújítása, vagy a talaj más célból történő megbolygatása során kerülhetnek felszínre leletek.

9.) *Fülecs puszta:* közigazgatási terület északi felében, szántóterületen fekszik, a terület művelése során a talaj bolygatásával kell számolni, ez a régészeti területet veszélyezteti

10.) *Iklad:* A 9. számú lelőhelytől nyugatra, már részben védett erdőterületen fekszik a régészeti érdekű területet veszélyezteti az erdős területen a fák mély gyökérzete, a mezőgazdasági területen a talajművelés.

A fenti területek mindegyikén előkerülhetnek régészeti nyomok, amelyek bejelentési kötelezettséggel járnak. A régészeti érdekű területeken a talaj 30 cm-t meghaladó mélységű bolygatásával járó munka esetén javasolt a KÖH előzetes szakvéleményének beszerzése. Ebben az esetben a lelőhelyek megléte nem ismert, illetve bizonytalan és a különböző hatások is alig mérhetők fel. Amennyiben a terület jelenlegi használata mellett leletek, vagy jelenségek kerülnek elő, úgy azonnal értesíteni kell a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt, és a Somogy Megyei Múzeumot, ettől kezdve a terület nyilvántartott lelőhelynek számít.

Régészettel érintett területen követendő eljárás, jogok és kötelezettségek::

A kulturális örökség védelméről szóló 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV. törvény II. Rész 1. Fejezet foglalkozik a régészeti örökség védelmével, ennek 8. § (1) bekezdése kimondja, hogy a föld felszínén, a földben, a vizek medrében, vagy máshol rejlő, vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

A régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól a 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet intézkedik.

A KÖH eljárására vonatkozó szabályokat a 16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet határozza meg.

Nyilvántartott régészeti lelőhely:

A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken minden eddigi használatától eltérő munkavégzéshez, építéshez, a talaj bolygatásával járó földmunkához a KÖH előzetes szakhatósági állásfoglalásának beszerzése szükséges. A 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV. törvény 22.§-a értelmében a földmunkával járó fejlesztéseket el kell kerülni. Ha a lelőhely elkerülése a földmunkával járó fejlesztést aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a szakhatóság állásfoglalásának megadását régészeti tevékenységek, beavatkozások elvégzéséhez (régészeti hatástanulmány elkészítése, terepbejárás, szakfelügyelet, ill. megelőző régészeti feltárás) kötheti.

A megelőző feltárással a beruházónak biztosítani kell a szükséges időt és anyagi feltételeket. (a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV. törvény 23.§ (1) bek. szerint: „a fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülési költség 9 ezrelékét kell költségelőirányzatként biztosítani a feltárás fedezetére, így különösen a régészeti hatástanulmány, próbafeltárás, dokumentálás, elsődleges leletkonzerválás, valamint az elsődleges leletfeldolgozás teljes és a leletelhelyezés rendkívüli költségeit. A feltárást végző intézmény köteles a tényleges felhasználásról elszámolni. „) Amennyiben a jelenlegi használat mellett régészeti leletek, vagy jelenségek kerülnek elő, azonnal értesíteni kell a KÖH-t, és a Somogy megyei Múzeumok Igazgatóságát.

A 4/2003.(II.20.) NKÖM rendelet szerint a KÖH hatósági engedélyezési eljárása, szakhatósági állásfoglalásának megadása során, a rendeletben foglalt tartalommal, örökségvédelmi hatástanulmány készítését írhatja elő. Ez vonatkozik egyrészt a már

ismert lelőhelyekre, egyes vonalas létesítményekre, másrészt a nagyobb felületeket érintő (1 ha területet, vagy 500 m² szintterületet meghaladó építményekre, ill. bizonyos nyomvonalas létesítményekre, vagy bányatelkekre vonatkozó) beruházásokra bármely területen. Ezek körét a jogszabály a következők szerint rögzíti:

„a) a régészeti lelőhelyen megvalósítandó tereprendezési eljárás, illetve olyan beruházás vagy fejlesztés esetén, ahol az engedélyezés alá vont terület legalább 1 hektár nagyságú, vagy a tervezett építmény szintterülete legalább 500 négyzetméter,

b) a külterületen lévő nyomvonalas létesítmények műszaki nyilvántartásáról szóló 18/1984. (XII. 13.) ÉVM rendelet 1. számú mellékletének 6. pontjában felsorolt vízügyi létesítmények, valamint az egyes nyomvonal jellegű építményszerkezetek kötelező alkalmassági idejéről szóló 12/1988. (XII. 27.) ÉVM-IpM-KM-MÉM-KVM együttes rendelet mellékletében felsorolt nyomvonal jellegű építményszerkezetek létesítése, továbbá folyók, csatornák medrének módosítása esetén,

c) jelentős vertikális kiterjedésű, 15 méteres vagy azt meghaladó magasságú építmény (antenna, átjátszó torony, szélkerék stb.) létesítése esetén, valamint

d) bányatelek megállapítása, módosítása, bányarekultiváció eseteiben.”

A tanulmány elkészítésének költsége a beruházót terheli. Elkészítésére a rendeletben meghatározott szakképesítéssel rendelkező személyek vállalkozhatnak.

Amennyiben a község közigazgatási területén bárhol;- a nyilvántartott régészeti lelőhelyeken kívül,- építkezés, vagy művelés kapcsán régészeti leletek, vagy régészeti objektumok kerülnek elő, a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV. törvény 24-25.§-ai szerint kell eljárni. A munkavégzést le kell állítani, gondoskodni kell a lelet őrzéséről. A település jegyzőjének haladéktalanul értesítenie kell a KÖH-t és a Somogy megyei Múzeumok Igazgatóságát.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyeken, illetve ezen kívül előkerülő régészeti leletek, illetve régészeti objektumok bejelentési kötelezettséggel járnak. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli. A régészeti lelőhelyben vagy leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése, eltulajdonítása büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kiszabását vonja maga után (2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV. törvény 82-83.§, valamint az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet szerint). Ezen kötelezettségeket a helyi építési szabály-rendeletben is elő kell írni.

IV. ÖSSZEFOGLALÓ

Rinyaszentkirály rendezési tervének készítése keretében készült el az örökségvédelmi hatástanulmány. A tervezők feladata volt a település társadalmi, gazdasági, szociális, táji, természeti, környezeti adottságainak felmérése a szükséges szakhatósági egyeztetések elvégzése. A település népességszáma az elmúlt 130 évben, az elmúlt évszázad első felének végéig tartó növekedés után az 1960-as és 80-as években erőteljesen csökkent, a kedvezőtlen folyamat azonban napjainkban már úgy

tűnik megállt. A településrendezési terv tervezői hosszútávon a népesség 450 fő körüli alakulásával számoltak. A község szép táji környezetben fekszik, külterületét jelentős szántó- és erdőterületek borítják, vízfolyásai halastó rendszert táplálnak. A rendezési terv, az SMTT-nek megfelelően, az erdőterületek közötti gyepterületek egy részének erdősítésével számol.

A községben műemlék nem található, de értékei alapján a klasszicista református templom műemléki védelme javasolt. A település helyi építészeti értékeinek többsége lakóépület, mellettük egy kereszt védelmére tettünk még javaslatot. A helyi védelemre javasolt épületek egy része rossz műszaki állapotban van, sürgős felújításra szorul.

A település szerkezete, a település- és utcakép megőrzésére törekszik az önkormányzat, melyet a helyi szabályozással is segíteni kívánnak. A rendezési terv mérsékelt fejlesztésekkel számol, tervezi egy gazdasági terület kialakítását a belterületről északra és a temető területének bővítését.

A közigazgatási területen hat nyilvántartott régészeti lelőhely és négy régészeti érdekű terület van, ezek többsége középkori települési hely. Régészeti terepbejárásra alapozottan értékeltük és rögzítettük e területeket, a rendezési terv szerkezeti és szabályozási tervlapjain.

2005. december.

Helyi védelemre javasolt objektumok:

szám	védendő érték	címe:	hrsz
1	Református templom	Fő utca	20
2	lakóház	Fő utca 89.	23
3	lakóház	Fő u. 109.	11
4	lakóház	Fő utca 111.	10
5	lakóház	Fő utca 113	9
6	lakóház	Fő utca 88.	242
7	lakóház	Fő utca 86.	241
8	lakóház	Fő utca 127	2
9	lakóház	Fő utca 100.	247
10	lakóház	Fő utca 77.	30
11	lakóház	Fő utca 74.	227
12	lakóház	Fő utca 64.	222
13	lakóház	Fő utca 67.	35
14	lakóház	Fő utca 61.	40
15	lakóház	Fő utca 59.	41
16	kereszt	Fő u., Hunyadi u. sarok	203/2

1.) Nyilvántartott régészeti lelőhely:

- 1.) Uradalmi szőlő: 074/6-8 hrsz
- 2.) Állami gazdasági konyhakert: 0207 hrsz
- 3.) Templomdomb: 20, 21 hrsz
- 4.) Lábodi Rinya torkolata: 03/6, 03/19, 03/20, 03/22, 03/24, 03/3, 0242, 03/2, 03/23, 0241/3 hrsz,
- 5.) Kenderföldek: 014/1 hrsz
- 6.) Nyíres berek: 025/1, 028/1, 026 hrsz

2.) Régészeti érdekű terület:

- 7.) Kohány puszta: 086/7, 086/8, 086/9 hrsz
- 8.) Szent-Mihály puszta: 0207, 0208/2 hrsz
- 9.) Fülecs puszta: 0159 hrsz
- 10.) Iklad: 0209/1, 0193/2

Natura 2000-es terület Rinyaszentkirályi-erdő (HUDD20060)

0209/1a, 0209/1b, 0209/2a, 0209/2b, 0209/2c, 0210, 0214, 0215, 0217, 0221 hrsz

Helyi védelemre javasolt építmények és egyéb objektumok

HV 1 Református templom	hrsz 20	HV 2 lakóház	Fő utca 89.	hrsz 23
Védendő érték:		Védendő érték:		
1855-ben épült klasszicista stílusjegyekkel rendelkező református templom, igen fontos községképi érték, mely Rinyaszentkirály címerében is megjelenik. Építészeti értékei alapján műemléki védettségét javasoljuk.		1893-ban épült lakóház, mely eredeti homlokzati arányait, nyílászáróinak rendjét formáját megőrizte. Utcára merőleges tetővel, tűzfalas kialakítással épült. Sarkait kváderes vakolatdísz zárja le.		
Korrekciós javaslat:		Korrekciós javaslat:		
A szerkezetét tekintve stabil épület, mely felújításra szorul. Ennek során tetőzetének, szigetelésének javítása indokolt.		Falai felhedvesedtek, műszaki állapota leromlott. Szakszerű felújítása indokolt.		

HV 3 lakóház Fő utca 109. hrsz 11	HV 4 lakóház Fő utca 111. hrsz 10
Védendő érték:	Védendő érték:
A református templom mögötti utcában számos XIX. század végén épült lakóház található, melyek egységes megjelenésükkel értékes utca- és településképi értéket jelentenek. Ezek egyike a dokumentált lakóház. Eredeti homlokzati megjelenéssel.	Az előző épület szomszédságában lévő lakóház, azzal azonos értékekkel, de jobb műszaki állapotban.
Korrekciós javaslat:	Korrekciós javaslat:
A mértéktartó, szép arányú, visszafogott díszítésű lakóépület felújításra szorul. Ennek során az épület elé deszkakerítés építése, sima, fehér vakolása javasolt.	Az előzővel azonos.

HV 5 Fő utca 113. lakóház hrsz 9	HV 6 Fő utca 88. lakóház hrsz 242
Védendő érték:	Védendő érték:
A Fő utca templom mögötti részén álló jellegzetes épület. Építésének kora az előzőekkel azonos. Jó műszaki állapotban van. Visszafogottan szép homlokzatszíttéssel és arányokkal, eredeti formajegyeket őrző nyílászárókkal rendelkezik.	Szintén a református templom környezetébe tartozó lakóépület. Az előzőeknél jobban díszített homlokzattal. A közelmúltban történt ablakcsere során bár méreteiben helyesen megőrizték az eredeti nyílásméreteket az ablak formája, tagozatai attól eltérőek.
Korrektíós javaslat:	Korrektíós javaslat:
Értékeinek megőrzése és a vaskerítés helyett a helyi hagyományoknak jobban megfelelő léckerítés építése lenne indokolt.	Célszerű lenne a felújítási munkák szakszerű folytatása és az ablak osztások eredetinek megfelelő visszaállítása, legalább rétét formájában. .

HV 7 Fő utca 86 lakóház hrsz 241.	HV 8 Fő utca 127. hrsz 2.
Védendő érték:	Védendő érték:
A XIX. század utolsó harmadában épült jellegzetes módos paraszti porta. Nemesen egyszerű homlokzatképzéssel, eredeti nyílásrenddel, tömegarányokkal, párkányképzéssel.	1899-ben épült lakóház. Felújítása piros cserépfedéssel megkezdődött. Szép arányú épület az ablakok körüli kerámia rátétes szemöldökdíszítéssel.
Korrektciós javaslat:	Korrektciós javaslat:
Teljes körű, szakszerű felújítása lenne indokolt.	Felújítása, szigetelése indokolt. A léckerítés visszaállítása itt is javasolható.

HV 9 Fő utca 100. lakóház hrsz 247	HV 10 Fő utca 77. lakóház hrsz 30
Védendő érték:	Védendő érték:
A XIX. század végén, a XX. század elején épült jellegzetes falusi porta, mely eredet homlokzati jegyeit mindmáig megőrizte. Vegyes falazattal épült. Tetőzete pala, síklemez fedés. Homlokzatán ún. kódisállással	A XX. század elején, a XIX. század végén épült jellegzetes oszlopos bejárattal rendelkező lakóépület, mely eredeti homlokzati karakterét máig őrzi. Szép arányú, megmentésre érdemes épület.
Korrektíós javaslat:	Korrektíós javaslat:
Felújítása, vízszigetelése indokolt. Ennek során a pala helyett cserépfedés javasolt.	Felújítása és mielőbbi vízszigetelése indokolt.

HV 11 Fő utca 74. lakóház hrsz 227	HV 12 Fő utca 64. lakóház hrsz 222
Védendő érték:	Védendő érték:
A XIX. század végén épült jellegzetes három ablakos, egy traktusos épület, ablakai feletti íves-, a homlokzat két oldalán kváderes vakolatdísszel.	1871-ben épült, szerkezeteiben felújított szép arányú, hagyományos falusi porta, vakolatdísszel tagolt utcai homlokzattal, az eredeti formajegyeket örökítő nyílászárókkal. Az eddig elvégzett munkákat a részletekre is figyelő gondosság jellemzi. Az élő sövény és pallókerítés is ezt jelzi.
Korrekciós javaslat:	Korrekciós javaslat:
Értékeinek megtartása mellett, felújítása javasolt.	Az igényes felújítás befejezése javasolt.

HV 13 Fő utca 67. lakóház hrsz 35	HV 14 Fő utca 61. lakóház hrsz 40
Védendő érték:	Védendő érték:
A XX. század első éveiben épült karakteres épület, mely a közelmúltban felújításra került, melynek során igényesen és szakszerűen bővítették az udvar felé. A felújítás során egyes homlokzati elemeit hangsúlyos szürke festéssel színezték. Az ilyen fajta kontrasztos homlokzat színezés, a lábazati részt leszámítva, eredetileg nem volt jellemző	1898-ban épült felújított épület. Az lakóház oldalán létesített tornác és annak lefedése az eredeti formajegyekhez nem illeszkedik. A homlokzatra helyezett cégérek és reklámfelületek ezen a szép arányú épületen zavaróak.
Korrektciós javaslat:	Korrektciós javaslat:
Célszerű lenne a vaskerítés hagyományos lécs-, vagy deszkakerítéssel történő felváltása. Egy későbbi homlokzatfestés során a szürke tagozatok átfestése.	Értékeinek megőrzése, a műanyag előtető és a reklámfelületek eltávolítása, cseréje javasolt.

HV 15 Fő utca 59. lakóház hrsz 41	HV 16 Fő utca és Hunyadi utca sarka kereszt hrsz 203/2
Védendő érték:	Védendő érték:
A XIX. század végén épült jellegzetes saroképület, melyről feltételezhető, hogy eredeti rendeltetése bolt volt. Szépen felújított, gondozott lakóház, melynek felújítása során homlokzatszízeit, nyílászáróinak formáját megtartották.	A XIX. század végéről származó kereszt, festett alakokkal, homokkőből.
Korrekciós javaslat:	Korrekciós javaslat:
Az épület megjelenését az előtte álló korrodált villanyoszlop rontja.	Szakszerű restaurálása javasolt

Nyilatkozat

Alulírott, mint **Rinyaszentkirály** község településrendezési tervének készítője nyilatkozom, hogy a településre készült rendezési terv készítésére megfelelő jogosultsággal rendelkezem az Örökségvédelmi hatástanulmány készítésére vonatkozó 4/2003.(II.20.) NKÖM rendelet 6.§ értelmében. A régészeti szakterületek elkészítésével **Dr Magyar Kálmán régészt** kértem fel.

Nyilatkozom, hogy a rendezési terv és az elkészült hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályoknak megfelel.

Kaposvár, 2005. december.

Dr Fazekas Sándorné
vezető településtervező mérnök
TT1 14-0282/02

Felhasznált irodalom:

1. Barabás- Gillyén: Magyar Népi építészet 1987. Műszaki Könyvkiadó Bp.
2. Barabás- Gillyén: Vezérfonal a népi építészetünk kutatásához 1979. Műszaki Könyvkiadó Bp.
3. Somogy megye földrajzi nevei 1974 Akadémia Könyvkiadó Bp.
4. Somogy megye Kézikönyve 1998 SZÜV-CEBA Kiadó
5. Somogy megye Régészeti leletkatasztere (Régészeti füzetek 1964 Magyar Nemzeti Múzeum
6. Somogy megyei Múzeumok, régészeti adattár 1964, 1970
7. Tarjáné Tajnaí Anna: Somogy megye védett természeti értékei Somogy Megyei Könyvtár 1989.